

Szerkesztői jegyzet

1.

Meghalt a király! Éljen a király! A klasszikus drámákban ez a két felkiáltás jelzi, hogy a folytonosság jegyében a királyság intézménye fönntmaradt, de valamiféle változás mégis történt, egy új uralkodó regnálása kezdődött meg. A folyamatosság és változás dialektikájaként írható le az a folyamat is, amely a lap életében az elmúlt hónapokban lejátszódott. Mint köztudott, 2019 december 1-jével a 2017-ig önálló Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI), amely az elmúlt három évben az Eszterházy Károly Egyetem (EKE) keretében önálló szervezeti egységként működött (EKE OFI), megszűnt, és feladatkörei átkerültek az Oktatási Hivatalhoz. Ez az átalakulás új keretekbe pozícionálta az Intézetben korábban folyó kutató-fejlesztő és innovációs tevékenységeket, és értelemszerűen a tudományos normák szerint működő pedagógiai kommunikációt is más kontextusba helyezte.

Ez után több mint féléves egyeztető munka eredményeképpen létrejött egy megállapodás, amely arról rendelkezik, hogy a Művelődési és Közoktatási Minisztérium B/SZI/2020/1993. számú, 1993. évi Alapító Okirata szerint az Új Pedagógiai Szemle című folyóirat alapító jogai – jogutódlás révén – az Oktatási Hivatalt illetik meg, de a Hivatal a folyóirat kiadási jogait átadja az Eszterházy Károly Egyetemnek 2021. december 31-ig. A megállapodás azt is tartalmazza, hogy az Eszterházy Károly Egyetem továbbra is számítja a Magyar Pedagógiai Társaság szakmai munkájára a lap szerkesztőbizottságában, figyelemmel a két szervezet (illetve elődjei) közötti több mint két évtizedes együttműködésre. Mindez a folyamatosság tekintetében azt jelenti, hogy az Új Pedagógiai Szemle továbbra is a köznevelési terület szakmai, elméleti és tudományos pedagógiai folyóirata marad, megtartva teljes szakmai autonómiáját és széleskörű kapcsolatrendszerét. Változásként pedig az rögzíthető, hogy a lapkészítési és kiadási folyamat koordinációját az EKE Líceum Kiadója veszi át.

A többoldalú megállapodás tető alá hozása a reméltnél sokkal több időt vett igénybe, és tartalma sem egészen olyan, mint amit a szerkesztőség ideálisan elképzelt volna. De az elmúlt három esztendő EKE – OFI kapcsolatrendszerének gyakorlata bizakodásra is adhat okot.

A szerkesztőség a régi-új koordináták között azt reméli, hogy a megállapodás nemcsak az Új Pedagógiai Szemle biztonságos és kiszámítható keretek közötti szerkesztését, készítését, elektronikus és papír alapon való megjelenését teszi lehetővé, hanem garanciát ad arra, hogy a lap küldetésnyilatkozatában megfogalmazott szándékok maradéktalanul érvényesülhessenek. *„Olyan tér létrehozatalára törekszünk [...], ahol a neveléstudomány, az oktatáspolitikai és a gyakorlat nyelvén megfogalmazódó közlések kölcsönös befogadásra találhatnak, és egymással párbeszédbe léphetnek. Ehhez szorosan hozzátartozik egyfelől az, hogy a tudományos és szakpolitikai nyilvánossághoz kevésbé hozzáférő gyakorlat hangját a lapban megszólaltatjuk, másfelől az, hogy a tudományos, illetve szakpolitikai nyelvezetben megfogalmazott üzenetek transzformálását elősegítjük, annak érdekében, hogy azok széles körben érthető közléseként működhessenek.”*

2.

Az 1970-es évek közepén amatőr színjátszóként a *Hősnek hűlt helye* című előadásban játszottam. A közönséget is aktivizáló játék jelenetei egy kortárs lengyel szerző (Tadeusz Rózewicz) *Kartoték* című darabjára épültek, kiegészülve a korszakra jellemző happeningelemekkel. A görög dráma modellekből átvett Kar, amely veretes hangzású útmutatásokkal „*Hon az meleg hajnal pirosan föltszik / Hon az sötét este tengerben enyészik / Híred mindenütt van és mint Nap tündöklök...*” látta el a közönség közül kiválasztott „beépített hős” (Marton László Távolodó) cselekedeteit, illetve folyamatosan kommentálta az eseményeket a korszakra jellemző ideologikus szövegekkel. „*Az átmenet még nem megtorpanás*”, avagy „*az individuum kultuszát felváltja a közéletiség morálja*”. Az előadást az Illés együttes *A szó veszélyes fegyver* című dala foglalta keretbe, amelyet a játszóok mindegyike közösen énekelt, hangsúlyozva a közéleti kommunikációban „fegyvertelen” résztvevők kiszolgáltatottságát.

Akkor, a dal éneklése közben inkább a dallam és a hangulat ragadott meg, kevésbé a szöveg mögötti tartalom. Pedig egy ma egyre aktuálisabb problémára, a szavak és jelentésük átírására mutatnak rá. Hogy ez nem légből kapott észrevétel, azt jól példázza, ami az elmúlt években a szakközépiskola, szakgimnázium, technikum és szakmunkásképző, szakiskola szakkal történt. Oktatási szakértő legyen a talpán, aki fejből pontosan meg tudja mondani, hogy melyik évben pontosan milyen képzési tartalmat, útvonalat jelöltek/jelölnek a fenti kifejezések. Abszurdnak gondolom, hogy én is csak akkor tudnám a szavak éppen aktuális és érvényes a jelentését, ha jogszabályban néznék utána, noha annak idején diákként szakközépiskolába jártam, és közel húsz éven keresztül szakképző intézményben tanítottam.

Ugyanígy sajnálatosnak tartom, hogy az oktatásirányítás, amely évtizedeken keresztül az interakcióra épülő pedagógiai nyelvet is próbálta szabályozó eszközként használni, egyre inkább áttért az előíró típusú jogi nyelvre. Ezt jól példázza a vírushelyzethez adott útmutatás, amely szinte egyetlen egy gyakorlati pedagógiai szempontot sem jelenít meg, csak eljárásrendi kérdéseket érint. Értem, hogy válsághelyzetben a jogi előírások primátust élveznek, de ennek tovaryűrűző hatásától komolyan óvnám a pedagógia világát, nehogy a mindennapos nevelési-oktatási helyzeteket kizárólag jogi megfontolások alapján legyenek kénytelenek kezelni az iskolák és pedagógusok.

Az imént, a bevezetésben felidézett Illés-nóta refrénjének mormolása közben reflexszerűen fellapoztam Orwel *1984* című művét, amelyben az újszól nyelv céljaként az fogalmazódik meg, hogy „[...] megfelelő világnézet és észjárás kifejezési eszközül szolgáljon [...], minden más gondolkodási módot lehetetlenné tegyen.” Továbbá arra a következtetésre jutottam, hogy nyelvpolitikai harc, a kommunikációs tér uralásáért való küzdelem, az értelmezési keretezés egyeduralmának kisajátítási szándéka sajnálatosan az oktatásirányítás világát is elérte.

Értem én, hogy az új nyelvezet bizonyos értelemben következik a politikai kormányzás logikájából és a politikailag korrektnek nevezett közbeszéd meghaladási szándékából. Kétségtelenül jogos elvárás, hogy a korábbi évtizedekben meggyökeresedett ideológiai indíttatás kifejezéseket számúzzuk – osztályharc, békeharc, kizsákmányolás... De úgy vélem, hogy

az ennek helyébe ajánlott megközelítés, „az emberek hangja” (legalábbis azoké, akik mondanivalóját a politikai kormányzás kedvvel becsatornázza) nem lehet követendő példa. Ugyanis ez a hang nem a problémák sokoldalú, összetett megközelítésének nyelvén beszél, hanem közönségesen, felelőtlenül és pontatlanul – az ehhez illeszkedő leegyszerűsített, két-bites gondolatok mentén. Ennek a nyelvnek a központi kihangosítása pedig légüres térbe helyezi – ha tetszik, „szavak nélkülivé”, *fegyvertelenné* – teszi az értelmes szakmai párbeszéd elkötelezettjeit.

Kaposi József

A Tanulmányok rovatba érkező írásokat lektoráltatjuk.

A publikációs stílusra vonatkozó útmutatás, valamint a bírálati adatlap a lektorálás szempontjaival elérhető a honlapunkon: <http://upszonline.hu>

élet és iskola, élet-iskola, életiskola, iskola és élet, iskola-élet, iskolaélet

A nemzedékeket nem a természet csinálja, hanem a történelem, pontosabban a modern történelem, amelyben a „rég” és az „új” vívja újra meg újra harcát a szülők és a gyermekek nemzedékeiben. Ez nem mindig volt így, és már ma sincs így. A fiatalok és az öregek között az emberi civilizáció kezdetétől létezett különbség, de csak vitális és nem történelmi-kulturális különbség. Amikor Arisztotelész Retorikájában megmutatja, milyen érvekkel kell a fiatalokból és milyenekkel az öregekből álló hallgatóságot meggyőzni, pontosan ezeket a vitális különbségeket emeli ki, de az, hogy itt a nemzedékek kulturális karakterének a különbségéről, a réginek és az újnak valamiféle harcáról lenne szó, föl sem merül. Ma megint nem merül föl, mert a technológiai értelemben vett régi nem harcol, nem érvel maga mellett, érvek, kérdés nélkül elsöpri az új technológia. Tehát lezárult egy bizonyos fajta történelem, amely a textuális koherencián alapuló kulturális emlékezethez, a történelmi időhöz kötődik, amelyben az egymás utánosság értelmi kifejlést, összefüggést jelöl. Rengeteg modern kategória van – korszak, kortárs, utókor, osztály stb. –, ami a modernitással kifúj, üressé vált, bár hajtogatjuk rendületlenül, semmit nem ér, nem magyaráz meg, inkább elködösít és összezavar. A nemzedék is ilyen. [...]

Ami az utóbbi évtizedekben iszonyú gyorsasággal és intenzitással elkezdődött, már nem a történelem lapjain található, hanem a technológiatörténet, és tőle elválaszthatatlanul a piaci kultúra lapjain. Senkit ne tévesszen meg a történelem-szimulációk színes karneváli kavalkádja, a spektakulum. Ez már csak történelem-műsor, revü, operett, musical, amelyet csak nézni kell és nézni lehet. Ami valóban történik, az kivétel nélkül az informatika, a digitalizáció, a tudomány és technológia terén történik, ennek megfelelően villámsebességgel. Egyetlen nemzedékváltásnyi időbe, ami körülbelül 20-25 év, ma két-három generáció is belefér, de ezek már nem a történelem, hanem a technológia és a piac teremtményei, az Y, Z, Alpha generációt nem a történelmi időbe, hanem a technológiai változások piaci idejébe belehelyezés különbözteti meg egymástól.

Szilágyi Ákos: *Ma nem az írástudók, hanem az írásnemtudók felelőségének ideje jött el* – Jánossy Lajos és Nagy Gabriella interjúja Szilágyi Ákossal.

<https://litera.hu/magazin/interju/szilagyai-akos-nem-az-irastudok-hanem-az-irasnemtudok-felelossegenek-az-ideje-jott-el.html>